
PATRIMONIUL VERNACULAR RURAL ȘI IDENTITATEA LOCALĂ

Gianina-Cristina COCUZ*

Cuvinte cheie: *patrimoniu, vernacular, arhitectură, monument, cultură.*

Keywords: *patrimony, vernacular, architecture, monument, culture.*

Abstract: *Rural vernacular patrimony represents all the cultural values consisting of vestiges of history and civilizations built over the millennia on the territory of a state, in literary-artistic, scientific and technical works of established value over time and the values belonging to the existing universal cultural treasure.*

The lack of interest in protecting and preserving the architectural heritage comes largely from the lack of perceiving the importance it has for local identity and its role in setting up a superior quality of life.

The historical environment of Roșia Montană is characterized by the valuable construction, the vernacular architecture, as well as the industrial landscape that carries the footprints (generating cultural landscape), traditional gold mining from the chronological sequence from medieval to modern times.

In the vernacular architecture, few of the buildings in the urban network are independent architectural values, yet the ensemble they make is certainly unique and unitary.

Patrimoniul vernacular rural reprezintă totalitatea valorilor culturale constând în vestigii ale istoriei și civilizațiilor făurite de-a lungul mileniilor pe teritoriul unui stat, în creații literar-artistice, științifice și tehnice cu valoare consacrată de-a lungul timpului și în valorile aparținând tezaurului cultural universal existent. Denumirea provine din limba latină - „vernacullus” însemnând indigen, domestic.

Romania are aproximativ 23.000 de construcții, monumente istorice. Se apreciază că aproximativ 25% din acest stoc are nevoie urgentă de asistență de specialitate, dat fiind starea precară de conservare. Este unul dintre statele europene cu un bogat sector rural (cca 50%), depozitar, încă, al unui patrimoniu cultural mobil care, chiar dacă nu de valoare individuală excepțională, reprezintă prin valoarea sa de grup un important depozitar al specificului și identitarului comunitar.

Amenințările la care sunt expuse monumentele istorice din Romania sunt multe de natură antropică: neglijența, lipsa de fonduri pentru conservare, vandalismul, interesele speculative ș.a.

---

* Professor, Școala Gimnazială „Vasile Alecsandri” Vaslui.

Lipsa de interes pentru protejarea și conservarea patrimoniului arhitectural provine, în bună măsură din lipsa percepției importanței pe care acesta o are pentru identitatea locală și a rolului acesteia în configurarea unei calități superioare a vieții.

Structurile administrative (ale Ministerului Culturii și Patrimoniului Național, ale Inspecției de Stat în Construcții, serviciile Consiliilor Județene sau ale Consiliilor Locale) nu au inițiat până acum vreun program de protejare și valorificare a patrimoniului cultural vernacular, atât prin conservarea patrimoniului imobil cât și a celui mobil. Singurele depozitare ale unui know-how relativ la conservarea integrată a bunurilor culturale și a arhitecturii vernaculare sunt muzeele etnografice în aer liber.

ROȘIA MONTANĂ

Alături de prețioasele vestigii arheologice, așezarea istorică din Roșia Montană s-a format datorită minerilor veniți din toate părțile Imperiului Habsburgic. Locul se dezvoltă într-o perfectă adaptare față de cadrul natural al munților purtători de aur și argint și al firelor de apă, utilizate pentru acționarea morilor de măcinat minereul (șteampuri).

De o diversitate stilistică remarcabilă sunt atât casele din centrul istoric, cât și cele cinci clădiri de cult ale diverselor comunități: bisericile unitariană (sec. XVIII), reformată, catolică, greco - catolică (sec. XVIII) și cea ortodoxă (sec. XVIII), toate exemple remarcabile ale arhitecturii istorice, cu accente baroce, clasiciste sau tradițional românești, care fac din acest sit un reper al patrimoniului cultural european și mondial.

Valoarea arhitecturii vernaculare de la Roșia Montană rezidă în vechimea construcțiilor, bisericile provenind din secolul al XVIII-lea, unele case din prima parte a secolului al XIX-lea, având o vechime remarcabilă pentru fondul construit al Munților Apuseni.

Mediul istoric al Roșiei Montane este caracterizat deopotrivă de valoroasele construcții, arhitectura vernaculară, dar și de peisajul industrial care poartă urmele (generatoare de peisaj cultural), mineritului aurifer tradițional din secvența cronologică cuprinsă între epoca medievală și epoca modernă. Dacă mărturiile antice - minele romane definesc peisajul subteran, industria extractivă și de prelucrare din perioada medievală și-a pus amprenta asupra peisajului suprateran, conservându-se prin lucrări tehnice care, la distanță de câteva decenii de la ultima utilizare, alcătuiesc azi ansambluri caracteristice pentru identitatea așezării: sistemul de tăuri (lacuri de acumulare) început încă din anul 1733, sistemul de galerii cu multitudinea de guri de mină - multe vizibile încă, haldele de steril (acum vegetate) sau urmele sterilului prăvălit pe pante.

Între anii 1852 - 1839 de la Roșia Montană s-au extras 2.473 tone de aur. Chiar dacă momentul naționalizării forțate din 1948 a presupus încetarea activității generatoare de peisaj cultural prin confiscarea galeriilor miniere și distrugerea instalațiilor de prelucrare a minereului – șteampurile, amprenta modului de exploatare tradițională asupra cadrului minier aurifer.

Starea deplorabilă în care se află astăzi Roșia Montană este urmarea sărăcirii forțate a populației, împiedicarea inițiativelor localnicilor de a dezvolta activități economice private sau agroturism, rezultat al demolărilor sub auspiciile legii sau în

disprețul acesteia, a propagandei mincinoase și manipulării populației (inclusiv cu inadmisibile accente etnice) în numele unei investiții economice de interes privat.

Distrugerea parțială sau totală a Roșiei Montane ar însemna cea mai gravă amputare a mediului istoric românesc, distrugerea unui peisaj cultural unic, cu valoare mondială.

ARHITECTURA VERNACULARĂ

În același timp, arhitectura vernaculară face parte din patrimoniul cultural național și trebuie tratată și studiată ca atare. Deși a fost abia recent recunoscută ca fiind demnă de protecție oficială, și, timid dar continuu, a început să i se acorde atenția cuvenită în documentele internaționale și în legislația națională privitoare la protecția patrimoniului arhitectural vernacular.

Arhitectura vernaculară se referă la arhitectura rurală și urbană fără arhitect, neproiectată, creație a celui care urmează să o utilizeze, fiind expresia culturii unei comunități, creație a timpului, care conține memoria locului. Este o arhitectura liberă, bogată, cu o anumită specificitate față de anonimatul produselor industriale de masă.

În arhitectura vernaculară puține dintre clădirile cuprinse în rețeaua urbană reprezintă valori arhitecturale de sine stătătoare, totuși ansamblul pe care-l alcătuiesc este cu siguranță unic și unitar. De aceea în acest sens este de spus faptul că în perioada anilor 60 - 80 în multe din orașele noastre zonele constituite în timp ca zone urbane valoroase au fost distruse sau remodelate în așa fel încât și-au pierdut valoarea și semnificația inițială. Majoritatea orașelor nu au făcut excepție de la aceste intervenții urbane care au alterat structura urbană, tradițională și au anulat în mare parte valorile vernacularului urban.

Constituindu-se ca semn al prezenței omenesci în natură, ca expresie a universului interior al omului, arhitectura caracterizează individualitatea comunității ilustrând posibilitățile materiale și tehnice și gradul de sensibilitate artistică.

De aceea, monumentele de arhitectură vernaculară selecționate de specialiști, după criterii riguroși științifice, ca fiind reprezentative pentru o zonă etnografică sau pentru o perioadă istorică care au fost transferate în muzeele în aer liber, constituie puncte de referință cu deosebită valoare. Valența documentară a acestora rezidă în faptul că, devenind expozate, sunt expuse unui regim de conservare-restaurare care le protejează de eventuale modificări sau deteriorări pe care le-ar fi putut suferi în teren, fie din cauza condițiilor naturale, fie din neglijarea clădirilor vechi, în favoarea celor noi.

Muzeele etnografice în aer liber din România, sinteze ale patrimoniului de arhitectură vernaculară rurală din diferite zone (Secția în aer liber a Muzeului Etnografic al Transilvaniei din Cluj - Napoca, Muzeul Maramureșean din Sighetu-Marmației) sau de pe întreg teritoriul țării (Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti” din București), ca și cele cu profil tematic (Muzeul Pomiculturii și Viticulturii din Golești, Complexul Muzeal „ASTRA” din Sibiu), constituie, prin numeroasele lor monumente, o serioasă sursă documentară.

Conservarea creațiilor vernaculare reprezintă o provocare perpetuă pentru comunități, autorități locale și specialiști întrucât este arhitectura care poate asigura registrul de elemente tradiționale.

Este de dorit ca în contextul reconsiderării valorilor de patrimoniu și a extinderii noțiunii de monument istoric la valorile fundamentale urbanistice ale orașului (arhitectura vernaculară ce se mai păstrează) să ne aplecăm asupra acestora pentru a le pune la locul care li se cuvine în cadrul valorilor patrimoniale naționale.

BIBLIOGRAFIE

- *Protejarea patrimoniului: importanța programelor educative*, în „Publicație tematică”, nr. 45, an II, 2015.

Uliță din Sășaș (județul Sibiu)

**Biserica Reformată din
Roșia Montană**

Biserica Ortodoxă din Roșia